

Universitätsbibliothek Paderborn

Cornelii Iansenii Episcopi Iprensis Avgvstinvs

In Qvo Genuina sententia profundissimi Doctoris de Auxilio gratiæ medicinalis Christi Salvatoris, & de prædestinatione hominum & Angelorum proponitur, ac dilucidè ostenditur

Jansenius, Cornelius

Lovanii, 1640

4. Libertas Augustino maxime versatur circa finem, & quare.

urn:nbn:de:hbz:466:1-13704

vel quo delectatur, inepta & ridicula censetur interrogatio, nec responso digna, ut quod non habeat nec habere debeat aliam causam, per se enim notum est complacere & delectari bono, esse gratia sui: & ideo liberum & causa omnis libertatis in actibus voluntatis, Et inde nascitur, quod sicut delectationi opponitur tristitia, & complacentiae displicentia, ita etiam secundum Augustini mentem,

A liberum coactio. Nam ad quod aliquis coactè trahitur, hoc fit cum displicentia, & vice versà, quod fit cum displicentia, eò coactè trahi, non liberè ire dicitur; & pari passu, quo major est displicentia, eò magis coactum est, quò minor, eò minus. Et hinc dicimus, coactus fui, non fuit mihi liberum, hoc est, non fuit in potestate.

CAPVT QVARTVM.

Libertas Augustino maximè versatur circa finem, & quare.

VT vero mens Augustini adhuc uberius de ista libertate pateat, operæ pretium est disquirere, circa quid libertas Augustino nota, velut objectum versatur, circa finem, an ea quæ sunt ad finem, recentioribus enim plerisque, nulla omnino libertas nota est, nisi quæ circa ea quæ sunt ad finem exeratur. Quod si quos ejus motus erga finem esse concedatur, finem in ordinem ejus quod ad finem est, trahere profitentur.

Augustinus vero directissime contraria incedit via, quia contrariis, quam recentiores principijs nititur. Docet enim esse maximam circa finem voluntatis libertatem; nec aliter, nisi retractando principia sua quibus arbitrij libertatem asseruit, docere potest. Cum enim hoc sit liberum, quod sit cum volumus, ibique primitus & maximè sit ipsum velle, sicut ipse loquitur, profecto necessarium est, maximam circa finem esse libertatem; finem enim maximè volumus, quia propter se volumus. Rursum cum id sit liberum, quod est gratia sui & non servit alteri, necesse est in appetitu finis maximam esse libertatem, quia maximè est gratia sui, cui motus in ea quæ sunt ad finem necessario servare debet. Deinde cum id sit liberum quod delectat: Delectat te, inquit, & liber es. Ibi enim finis veraciter liberi, ubi non delectantur invitit, ut supra latius vidimus: necesse est motum illum esse maximè liberum, qui maximè delectabilis est. Talis est autem circa dubitationem omnem voluntatis motus in finem; omnis quippe motus in ea quæ sunt ad finem, quatenus talis, tristitiam admixtam habet, quia nolle id quod est ad finem, si sine illo posset pertingere ad finem. Denique quod ex præcedenti nascitur, cum id sit maximè liberum Augustino, quod minime coactum, seu vi necessitatis extortum est, necesse est motum in finem esse maximè liberum, quia maximam voluntate, minimam necessitate provocatum. Medium enim, ut medium, non tam voluntarium quam necessarium est, respectu alterius concupiti, ut nonnunquam Augustinus monet. Hæc principia perpetuò Augustinus intueri solet, quando de libertate loquitur, ideoque sem-

A per libertatem collocans respectu finis, & ejus quod per se & quod delectabiliter appetitur. Nam hinc illæ locutiones profectæ sunt, per quas supra vidimus libertatem arbitrij, sive bene agentis, sive peccantis, in motu voluntatis delectabili collocari. Hinc alibi surgens alius usque ad ipsam beatificam contemplationem, quæ juxta doctrinam ejus maxima ex parte voluntatis fruentis opus est: Ad istum, inquit, fructum contemplationis cuncta officia referuntur actionis. Solus est enim liber, quoniam propter se appetitur, & non refertur ad aliud. Hinc servit actio. Ad hunc crescit quicquid bene agitur, quia propter hunc agitur: ipse autem non propter aliud, sed propter semet ipsum tenetur & habetur, ubi enim finis qui sufficit nobis. Et quia præter illum ultimum omnium nostrarum actionum finem, non desunt alij fines ultimo subordinati hinc est, quod alibi, & in alijs finibus qui propter delectabilem sui complacentiam appetuntur, similiter libertatem tribuit. Nam de illis loquens qui membra non ob aliud assequendum movent, sed solum ut ipso motu delectentur, sic interrogat discipulum quicum disputat: Quando ergo censes aliquam rem præfate, & quasi dominari cum propter se ipsam, an cum propter aliud appetitur? Cui alter: Quis negat cum propter se ipsam? Rursum Augustinus: Vide utrum magis habere fidem debeat hoc nomen (scilicet peritia movendi) in eo motu qui velut liber est, id est, propter se ipse appetitur, & propter se ipse delectat: an in eo qui servit quodammodo. Nam quasi servit omnia, quæ non sibi sunt, sed ad aliud aliud referuntur. Quam doctrinam in sexto li. 10 repetens: Ratio, inquit, primo, quid sit ipsa bona modalitatio, consideravit, & eam in quodam motu libero, & ad sua pulchritudinis finem converso esse perspexit. Quia igitur finis maximè appetitur, maximè delectabilis est, & motus in finem maximè voluntarius, & sponte non extranea consideratione extortus è voluntate fuit, hinc est, quod ille quoque motus Augustino maxime liber est, & in illo motu arbitrium maxime liberum. Et vice versà quia motus in ea quæ sunt ad finem, ipsa finis expectiti necessitate extorquetur, quem nisi finis suo

Tract. 101.
in Joannem.

Lib. 1. M.
sive cap. 2.

Cap. 10.

Lib. de Spir. l. i. c. 31.

Ibid.

Psal. 134

Ibid.

quodam modo flagiraret, nullo modo voluntas veller, hinc fit quod ille quoque non tam liber neq; tam voluntarius ab Augullino, sed *necessarius* appelletur; sicut & ipsa media ab ipso non bona, sed necessaria nuncupari solent. Nam de voluntate quam quispiam ad malum exadendum, seu quod idem est, ad bonum, cuius ablatio periclitatur, conservandum suscipit, qui alteri voluntati servit ut fini: Si facit, inquit, non quidam plenâ & liberâ voluntate, sed tamen non facit nisi voluntate. Ecce plena voluntas quæ scilicet in bonum per se fertur, libera voluntas dicitur, quia maxime libera, non extorta per necessitatem, seu non coacta. Alteram vero non liberam vocat, quia non plene libera est, sed extorta aliqua necessitate. Nam aliquo modo esse simul liberam in eodem loco satis aper e profitetur, dum docet quid sit aliquam actionem habere in potestate, quam scilicet si vult facit, si non vult non facit. Sed quia motum in finem maxime omnium si vult facit, quia cum vult utique vult, illum quoque maxime idcirco ponit in potestate voluntatis & maxime liberam. Sed præclarissime, quod libertas voluntatis circa finem, non circa ea quæ sunt ad finem occipitur, in Psalmum centesimum trigésimum-quartum disserit, ut id exponeret quod de Deo Psalmus dicit: *Omnia quæcumque voluit fecit: Non omnia quæ fecit coactus est facere, sed omnia quæcumque voluit fecit. Causa omnium quæ fecit, voluntas eius est. Facis tu domine: quam si nolles facere sine habitatione remaneres. Necessitas scilicet finis liberè desiderati coegit te facere domum, non libera voluntas. Facis vestem, quia si non faceres, nudus ambulares. Ad faciendam ergo vestem necessitate dueris, non libera voluntate. Conseru montem vitibus, tamen spargis, quia nisi scieris, alimenta non habebis. Omnia hæc necessitate facis, Deus bonitate fecit (id est voluntate amante) & nullo quod fecit eguit. Ideo omnia quæcumque voluit fecit. Et adhuc ubertius atque planius: *Puta habemus & nos quod libera voluntate facimus; ea enim quæ diximus ex necessitate facimus: quia si non faceremus egentes & imopes remaneremus. Invenimus autem quod libera voluntate facimus? Invenimus plane cum ipsum Deum amando laudamus. Hoc est in libera voluntate fieri quando amas quod laudas. Non enim ex necessitate, sed quia placet. Vis amplius, inculcatus, sufficientius? Unde iustu & sancta Dei placuit Deum etiam flagellans eos &c. hoc est gratia amare non quasi proposita acceptione mercedis (quasi scilicet ex necessitate illam assequenda) quia ipsa merces tua summa deus ipse erit quem gratis diligas: & si amare debes ut ipsum pro mercede desiderare non desinas, qui solus te satiet. Sicut philippus desiderabat cum diceret: *Ostende nobis patrem & sufficit nobis. Merito quia hoc de libera voluntate facimus, & de libera voluntate facere debemus, quia delectati facimus, debuit amando facimus. Nam ipsam liberam voluntatem exponit per esse voluntariam non necessariam seu necessitate extortam. Voluntas enim opposita tali necessi-***

tati, & libera voluntas idem Augustino sunt. Sic ergo pergit in explicanda illa libera laudandi Dei voluntate: *Voluntarie sacrificabo tibi. Quid est voluntarie sacrificabo? Voluntarie laudabo te, quia sacrificium laudis, inquit, glorificabit me. Et in alium Psalmum eundem versiculum planius explicans: Voluntarie sacrificabo tibi nisi ex necessitate. Si enim propter aliud laudas Deum ex necessitate laudas. Si adesses tibi quod amas, non laudares Deum. Vide quid dicam. Laudas Deum verbi gratia ut det tibi amplam pecuniam. Si haberes alio de amplam pecuniam, non a Deo, nunquid laudares Deum? Si ergo propter pecuniam laudas Deum, non voluntarie sacrificas Deo, sed ex necessitate sacrificas; quia propter illum necio quid amas, scilicet ut finem quem Dei laude consequaris. Non arbitror aliquid apertius & explicatius Augustinum asserere potuisse, ut declararet mentem suam, quæ sentit illam esse maxime voluntatem & liberam voluntatem cuius rem per se placemem ac delectabilem, hoc est, finem expetit: illam contra esse minime liberam, sed necessitate aliqua seu coactione necessitatis extortam, quæ medium assumit ut allequatur finem. Quæ de re plurima ferri possunt testimonio, tum ex libris de sermone Domini in monte, tanquam in Augustino vulgarissimo, tum alijs locis, nisi quæ protulimus omnem tergiversationem suâ claritate superarent. Mirantur hæc qui nullam libertatem cogitare consueverunt, nisi illam fluctuantem indifferenter, apud Augustinum sub libertatis nomine protius incognitam, cum tamen mirâ consensione principiorum omnium Augustini cohereant. Cum enim necessitas quæ nobis invitis, seu ut Augustinus loquitur, *et si nolimus esse id quod potest*, hoc est, coactio, repognet diametraliter arbitrij libertati, eamque protius in actibus imperantis voluntatis eveicat (nam in elicitis nunquam cadit aut cadere potest) hinc fit, ut quo actus, sive imperatus, sive etiam elicitus voluntatis, magis nobis invitis seu nolentibus fit, eo minus liber sit, ut qui plus participet illius cogentis necessitatis. Ex quo ulterius proficitur, ut omnis voluntatis motus qui in medium ad finem necessarium fertur, hoc ipso minus liber sit, quia quædam necessitate moraliter, seu secundum quid cogente voluntatem, extorquetur, cum aliter finem per se delectabiliter expetitum assequi nequeat. Non enim nunc voluntate medium diligente atque volente, sed pura necessitate fertur in medium. Hoc enim, ut Augustinus ait, *libera voluntate facimus quod delectati facimus, non enim ex necessitate, sed quia placet.* Huiusmodi vero motus in medium adhuc dupliciter contingit, vel ad assequendum bonum quod voluntas per se diligit, vel ad cavendum malum quod bono dilecto adversatur. De primo modo proxime locuti sumus, & causas dedimus, cur juxta sanctissimum Doctorem minus participet libertatis. Alter modus est, cum timor mali ad aliquod*

In Psal. in fine

lib. de grat. tit. 10.

lib. de grat. tit. 10.

lib. de grat. tit. 10.

lib. de grat. tit. 10.

lib. de grat. tit. 10.

lib. de grat. tit. 10.

lib. de grat. tit. 10.

lib. de grat. tit. 10.

lib. de grat. tit. 10.

amplectendum incitat, quod in se spectatum voluntas odit, ut cum proicit merces timore naufragij, vel servit Deo timore supplicij. Hoc secundum genus, quamvis Aristotele auctore, absolute voluntarium sit & liberum, quia tamen multo magis ab invitis seu nolentibus fit, quam istud primum quod jam diximus, multo minus etiam liberum est, quam cum simpliciter medium ad adipiscendum bonum eligitur. Qua de causa Augustinus dicere solet, quod ex timore fit, non fieri liberam voluntate, qualem videlicet respectu finis per se dilecti explicuimus. Sed de hac re inferius plura dicturi sumus. Vtriusque autem rei eadem ratio est. Nam sive timore mali, sive amore alterius boni aliquid assumitur à voluntate, non illud per se, sed aliud quippe diligitur, delectatur & placet: & idcirco Augustini sensu & phrasi, non libera, hoc est, non plene libera voluntate fertur in medium, quia non plena voluntate. Quidquid enim invitè facimus, nec nisi alterius amore vel ti-

more nos compellente facimus, hoc non liberè facimus, hoc est, ut Augustinus loquitur, non plenè & liberè voluntate. Quæ sanè omnia non ex alio principio fluunt, nisi quia, ut toto hoc tractatu demonstravimus, hoc est Augustino liberum, quod voluntarium, quod non necessitate coactionis extortum, quæ si fuerit absoluta, absolute destruit libertatem, sicut & voluntatem; sin tantum secundum quid atque moralis, secundum quid etiam & moralem destruit libertatem, quæ non liberè, sed invitè, coacti, nolentesque facere dicimur quod non per se diligimus, sed alterius rei necessitate nos compellente facimus. Quicumque aham libertatem arbitrij (qualis præsertim post Magistrum Sententiarum tempora sub nomine libertatis defendi cœpit) in Augustini scriptis quærit, oleum & operam perdet, nec exitum ex labyrintho inextricabili plurimarum difficultatum inveniet. Et hæc sufficiant de natura libertatis generatim; nunc ad ejus divisiones intelligendas aliquid dicamus.

CAPVT QVINTVM.

Divisiones libertatis, in libertatem à necessitate, à peccato, à miseria. Item in libertatem à peccato, & à justitia. Quomodo se habeant ad veram arbitrij libertatem.

CELEBRIS divisio libertatis est non solum apud Scholasticos veteres, sed & apud Magistrum Sententiarum quem secuti sunt, itemque Bernardum & Hugonem de Sancto Victore, in libertatem à necessitate, à peccato, & à miseria. Prima vocatur libertas naturæ, quia naturam in omni statu comitatur, altera gratiæ, tertia gloriæ. De duabus primis Augustino crebra mentio est, de tertia non item, ut quæ ad arbitrij libertatem parum faciat, nisi quatenus ad libertatem à peccato aliquo modo reducitur, & in eam redundat. Augustinus igitur Scripturarum sanctarum doctrina & phrasibus delictatus, bimembrem fere arbitrij libertatem facit. Dividit enim eam in libertatem à peccato, & libertatem à justitia. Libertas enim à necessitate seu coactione, seu natura quæ idem sunt, non est membrum à duabus illis libertatibus diversum, ut à plerisque existimatum video, sed aliquid ad utramque commune, & ab utraque inseparabile, sicut genus à speciebus suis. Nihil enim omnino vel à peccato, vel à justitia liberum esse potest, nisi simul naturali illi à arbitrij libertate, à coactionis necessitate sit liberum. Neque quicquam vice versò, à necessitate liberum est, quin in alterutrum istorum membrorum incidat. Ex quo fit ut in ista duo jam dicta membra sit divisio illius veræ & naturalis libertatis à necessitate coactionis, quam hætenus tractavimus, & præcipuè circa finem versari diximus. De duobus illis membris, prætermisâ libertate à miseria, necessario nobis disserendum est, tum quod in Augustini lucu-

brationibus sint celeberrima, tum vero in primis quod Scholastici, cum libertatem à peccato, de qua præcipue quæstio est, nominari vel ex Augustino allegari audiunt, nescio quam mysticam libertatem, & quæ nihil ad veram & naturalem arbitrij libertatem faciat, concipere solent; ut eam propterea in scriptis suis vix dignentur attingere, & si quid pro libero arbitrio de illa libertate ex Augustino proferatur, solemnibus responsio sit, eum loqui de libertate à peccato; quasi hoc ipso per se notum sit, nihil hoc spectare ad veram arbitrij libertatem. Quæ in re vel ipsos, vel Augustinum falli necesse est: cum in omnibus voluminibus ejus, quæ contra invidiosissimas Pelagianorum querimonias, de destructa per doctrinam ejus arbitrij libertate, exaravit, nulla penè unquam, vel nunquam alterius libertatis, quam à justitia & à peccato mentio reperitur. Hæc enim divisio ex sacris literis Augustinus. Nam apud Ioannem Evangelistam Christus dicit: *Omnes qui faci peccatum servi sunt peccati &c. Si ergo vos filii liberaveritis, vere liberi eritis.* Et in Epistola ad Romanos Paulus: *Cum enim servi essetis peccati, liberi facti iustitia. Nunc vero liberati à peccato servi autem facti Deo habetis fructum vestrum in sanctificationem.* In quem locum Augustinus: *Ecce ostenditur etiam peccato minime potuisse nisi à libertate servire, libertate scilicet à justitia.* Nam de libertate à peccato, utroque in loco perspicua mentio est, dum Paulus eos à peccato liberatos, & Christus vere liberos futuros esse promittit. Hinc divisionis istius amplitudinem atque suffici-